

CHRISTINA DE WONDERBARE

1150 - 1224

1.- HAAR GEBOORTEPLAATS

"Sancta Christina mirabilis, domo Brusthemiensis, patria Lossensis....

De heilige Christina de Wonderbare, van Brustem door haar afkomst, van Loon door de volksgemeenschap waar zij toe hoort...

Die edele en onsterfelijke luister van het graafschap Loon, zag het licht te Brustem, een eigengoed der graven; niet te Sint-Truiden, zoals sommigen het willen doen doorgaan, omdat Thomas van Cantimpré, Jacob van Vitry en anderen het schreven, naar een volkse mening, die enkel steunt op haar lang verblijf aldaar". (01)

Zo schreef J.Mantelius in 1717 in zijn *"Loonse Geschiedenis"*. In het vroeger verschenen *"Hasseletum"* gebruikte de schrijver ongeveer dezelfde woorden. Als men aanneemt dat hij, zoals op andere plaatsen, zijn woorden aanpast aan een geëvolueerde opinie of toestand, schijnt er wel op het einde van de 17e eeuw een zekere naijver bestaan te hebben aangaande de geboorteplaats van Christina.

In zijn *"Hasseletum"* van 1663 zegt Mantelius: *"non, ut quidam putant Trudonopoli"*, ..niet, zoals sommigen menen, te Sint-Truiden.

In zijn *"Loonse Geschiedenis"* luidt het: *"non, ut quidam volunt, Trudonopoli"* ...niet, zoals sommigen het willen te Sint-Truiden. (01)

Dat probleem bestond reeds enkele eeuwen, maar stelde zich scherper vanaf de aanvang van de boekdrukkunst. Om er een oplossing aan te krijgen moet men eerst nagaan wat de oudste Latijnse handschriften hierover zeggen. Toen de Bollandist (02)

J.Pinius (+1749) in 1726 de tekst van de *Vita B.Christinae* uitgaf, die tot hiertoe wel de meest verantwoorde is (03), beschikte hij over zeven verschillende handschriften.

Als basistekst nam hij het perkamenten handschrift van de Terkamerenabdij (04), dat na 1250 verscheen. Hij raadpleegde het perkamenten handschrift van Vrouwenpark (05) te Wezemaal, dat dateerde uit 1320 en een perkamenten handschrift uit de 14e eeuw, dat in de Sint-Hiëronymusbibliotheek (06) te Utrecht berust. Daarnaast had hij de beschikking van het papieren handschrift van de Antwerpse Bollandisten en een afschrift van het perkamenten handschrift *"Hagiologium Brabantinorum"* van Johannes Gielemans uit het Rodeklooster, dat geschreven werd vóór 1484. Dit afschrift hoorde toe aan Miraeus (07). Hij raadpleegde ook nog twee handschriften, één van 1478 en een ander van ongeveer 1440, die afkomstig waren van het fonds de Kruisheren van Hoei (08) en zich

nu bevinden op het bisschoppelijk seminarie te Luik.

Het handschrift van de Terkamerenabdij, dat als basistekst diende, geeft zeker de versie van Thomas van Cantimpré of van Bellinghen. Hij doet Christina geboren worden in Sint-Truiden:

"memorabilis Christi virgo Christina ex S. Trudonis in Hesbania honestis parentibus oriunda fuit".

Vertaling.-"De eerbare maagd van Christus Christina uit de stad Sint-Truiden in Haspengouw was geboren uit eerbare ouders".

Al de andere bronnen geven Brustem als haar geboorteplaats:

"Ex villa quadam nobilis viri comites de Los quae vulgariter Brusthem (09) appellatur, juxta oppidum S. Trudonis in Hesbania, Leodiensis dioecesis".

Vertaling.-"Uit een zeker landgoed van de edele heer graaf van Loon, over het algemeen Brustem genaamd, nabij de stad Sint-Truiden in Haspengouw, bisdom Luik".

Het schijnt dus wel dat tegen de versie van Thomas van Cantimpré, die men in de oudste handschriften terugvond, verzet was gerezen, dat op niets minder steunde dan op de werkelijkheid, door velen gekend.

Het oudste Hoeise handschrift bestond wellicht reeds of zag gelijktijdig het licht met de bekende tekst die Dionysius van Leeuwen, een Kartuizer, °Rijkel 1403-+Roermond 1471, schreef. (10).

De rechtzetting kwam dus uit 2 verschillende hoeken: Roermond en Hoei. Ook Johannes Gielemans van het Rodeklooster gebruikte een oud handschrift om de Vita in zijn *"Hagiologium Brabantinorum"* op te nemen. We mogen dus besluiten met de voorzichtige Pinius: *"atque ex istis nos probabilius putamus, Sanctam ad Brustemienses pertinere...."*

Vertaling.-"uit het voorgaande denken wij het waarschijnlijker dat de heilige aan Brustem toebehoort.."

Dat Pinius zo voorzichtig was in zijn oordeel, ligt voor een groot deel aan het feit dat hij van de benedictijnen van Sint-Truiden geen toelating bekomen had om de handschriften in hun abdijsbibliotheek te raadplegen. Hij wist nochtans dat een precies gelijk handschrift als dat van Miraeus, met nog verscheidene andere oude documenten, in hun bezit was. Pinius schreef een brief naar het benedictijnenklooster te Sint-Truiden op 23 mei 1725. Een jaar later had hij nog geen antwoord. Misschien was er meer klaarheid in de zaak gekomen, had Pinius de oude documenten mogen inkijken, waarin J.Mantelius, op meer dan een tiental plaatsen, in klare bewoordingen *"exsertis verbis"* had gevonden dat Christina afkomstig was van Brustem (11).

Enkele Limburgse schrijvers hebben in de loop der eeuwen het probleem aangehaald en er een passende oplossing voor trachten te vinden. Dionysius de Kartuizer, van Rijkel geboortig, die op amper 2 kilometer woonde van de oude kern van Brustem en zeker het *"Bakkershof"*, het door het volk aangeduide geboortehuis van Christina, goed kende, had zijn persoonlijk gedacht over de zaak. Dat is te vinden in het handschrift, van de uni-

versiteitsbibliotheek te Luik (12), dat een uittreksel is van zijn boek dat circa 1460 verscheen: *"De quatuor novissimis"* en dat door Truidenaar Jan-Hendrik Bormans, °1801-+1878, (13) bestudeerd werd. Daarin staat: *"Denique nata fuit de opido Sti.*

Trudonis, ut aliqui dicunt, vel de villa nomine Broestem, sita juxta oppidum memoratum.."

Vertaling.-"Christina was geboortig uit Sint-Truiden zoals sommigen zeggen, ofwel uit het dorp Broestem, grenzend aan bovengenoemde stad".

Maar in de eerste drukken van Dionysius' werken, uitgegeven te Parijs in 1555 en te Keulen in 1595 (14) kwam in de tekst een woordverschuiving voor waardoor het tegenovergestelde naar voren komt: *"Christina aut fuit nata in opido Sancti Trudonis, vel, ut aliqui dicunt, in pago nomine Brustem, sita juxta oppidum memoratum"*.

Vertaling.-"Christina werd geboren ofwel in de stad Sint-Truiden, ofwel, gelijk sommigen beweren, in het dorp Brustem, grenzend aan bovengenoemde stad".

De eerste boekuitgevers zijn dus niet met dezelfde voorzichtigheid als Dionysius te werk gegaan. Hij herinnerde zich ook dat hij in zijn jeugd en schooltijd in Sint-Truiden, zo menigmaal uit de mond van zijn tijdgenoten wonderen van Christina mocht vernemen (15).

Een tweede getuige was de compiler (16) en kroniekschrijver, de minderbroeder (17) Jan van Brustem, °14..-+1549. Hoewel hij bij het overnemen van oudere kronieken dikwijls de teksten in kort, moet hij toch als een ernstig kroniekschrijver aanzien worden. Geboren te Brustem, verbleef hij, na zijn intrede bij de minderbroeders, standvastig te Sint-Truiden. Hij was dus nog beter geplaatst om de lokale toestanden en tradities te kennen dan Dionysius, die reeds zeer jong zijn streek verliet en er nooit terugkeerde.

In zijn werk *"Res gestae Episcoporum Leodiensium"* schreef hij als inleiding op de samenvatting van de levensbeschrijving van Christina: *"Omstreeks die tijd verbreidde zich de faam van de eerbiedwaardige maagd Christina, die geboren werd en opgevoed te Brustem en om de buitengewone dingen die de heer in haar bewerkte, de Wonderbare wordt genoemd"*.

Enkele regels verder begon dan de levensbeschrijving : *"Christina nu werd uit eerbare ouders geboren in een dorp van de graaf van Loon, dat in de moedertaal Brustem genoemd wordt, nabij de stad Sint-Truiden, in Haspengouw, bisdom Luik"*.

In tegenstelling dus met Dionysius de Kartuizer sprak Jan van Brustem zijn zekerheid uit aangaande Christina's geboorteplaats (18), dat ook de zijne was.

Van een anonieme tijd- en streekgenoot van Dionysius van Leeuwen of de Kartuizer en van Jan van Brustem, vonden we nog een korte, maar merkwaardige getuigenis over Christina's bestaan en de mondelinge traditie rond haar leven. Ze stond in een handschrift uit de 15e eeuw te Parijs (19): *"Over de wonderbare maagd, Christina geheten, uit het bisdom Luik. Het gebeurde in het jaar 1182"*.

Daarna heeft de onbekende schrijver er de volgende nota aan toegevoegd: *"Ik ben geboren op een mijl afstand van voornoemd dorp en ik ken er de aangehaalde plaatsen even goed als een Parijzenaar zijn straten en pleinen kent; nochtans geloofde ik de mensen niet die het vertelden, totdat ik het zelf heb gelezen in de boeken. Gezegend zij God, enz.."* (20)

In Jan Mantelius, °1599-+1676, vond men een hardnekkige verdediger van Brustem als geboorteplaats van Christina. Hij was de eerste die een fijne opmerking neerschreef, door vele anderen hem nagezegd: *"Thomas van Cantimpré, Jacob van Vitry en anderen die Christina doen geboren worden te Sint-Truiden, schrijven alleen steunend op de mening van het volk, omdat zij zeer lang te Sint-Truiden verbleef. Zij hebben er zich niet om bekommerd de geboorteplaats van Christina op te sporen"*.

Ook bij de vermelding van de overbrenging in 1321 van Christina's gebeente naar de nieuwe priorij van Nonnen-Mielen in Metsteren trok Jan Mantelius een parallel: *"En op deze wijze rust nu ook in een Loons allodium, zij die in een Loons allodium werd geboren en zet haar vaderland luister bij met haar heilig gebeente"*.

Toen Jan-Hendrik Bormans het Middelnederlandse berijmde verhaal *"Leven van Sinte Christina de Wonderbare"* van broeder Geeraert (21) ontdekte in 1840 en in 1850 kritisch uitgaf, besloot ook hij, na de bestudering van de verschillende handschriften en schrijvers: *"Ik meen echter, wanneer ik alle getuigenissen en omstandigheden wel overweeg, dat Christina te Brustem geboren werd"* (22).

Broeder Geeraert, een minderbroeder uit Sint-Truiden, was de biechtvader in het benedictinessenklooster van Nonnen-Mielen. Hij schreef zijn verhaal: *"Sinte kerstinen heilege leven"*, denkkelijk in de tweede helft van de 13e eeuw, op verzoek van een *"joncfrou van Hoye"*. Zijn handschrift, dat als stichtende lectuur voor de kloosterzusters diende, kwam later met andere voorwerpen o.a. de legendarische stoel van Lutgarde terecht in het klooster Mariënlof te Kolen-Kerniel. Daar werd het oude perkamenten handschrift, dat op zolder lag, door een zuinig nonnetje aan huisschilder Aerts gegeven om er stevige stopverf van te maken. De oplettende huisschilder verkocht het handschrift in 1840 aan Jan-Hendrik Bormans en zo ontsnapte het aan de vernieling.

Er is ook een Middelnederlandse prozavertaling, die in 3 handschriften werd overgeleverd (Leiden, Düsseldorf en Würzburg). Ze werden tussen 1460 en 1480 geschreven. De prozavertaling behoorde tot de goede Middelnederlandse vertalingen uit het Latijn. Het is opmerkelijk dat, in afwijking van de oorspronkelijke tekst van Thomas van Cantimpré, niet St-Truiden maar Brustem als geboorteplaats werd vermeld.

Een handschrift van de bibliotheek der Rijksuniversiteit van Leiden diende tot leidraad voor J.Deschamps in *"Een Middelne-derlandse prozavertaling van de "Vita sanctae Christinae Mirabilis" van Thomas van Cantimpré"* (24).

In 1617 zag een prozavertaling van de hand van Christiaan Ouwex

den Jonghen het licht te Luik: *"Het leven van de heilige maget Christina van S. Truyden, genaempt de Wonderlycke Christina: overgeset uit den latijnschen in ons nederlantsche tale"* (25).

In de 20e eeuw hebben nog 3 historici het probleem behandeld. In 1908 kwam Joseph Dewit in een nogal scherp betoog (26) tot een gematigd besluit: *"Wat ons aangaat, wij verkiezen de mening van de Bollandist Pinius, en na hem zeggen wij dat de opinie die Brustem voor de geboorteplaats van de heilige houdt, de meest waarschijnlijk is"*.

In 1931 verscheen een werk van H. Wilms, genaamd *"Christina"*. In 1947 zag een boek van L. Ceyssens het licht: *"Poging om het leven van Sinte Kerstine chronologisch te situeren"*.

August Willems bood in 1944 te Leuven een proefschrift aan dat in tegenstelling tot al de vulgarisatiewerkjes verschenen sedert 1863, een grondige studie is over het leven van Christina de Wonderbare. Het verscheen in 1950. Daarin kwam hij tot hetzelfde besluit: *"De geboorteplaats is niet Sint-Truiden, zoals haar biograaf beweert, maar het schijnt afdoende bewezen dat zij te Brustem het eerste licht zag"*.

In het jubeljaar van Christina's geboorte, 1950, schreef P. Clerinx *"De H. Christina de Wonderbare"* en *"Christina de Wonderbare-Gedenkboek 1150-1950"*. Ook hernam J. Aerts nogmaals de kwestie. Hij noteerde de reactie in de verschillende handschriften, het voorzichtig getuigenis van Dionysius de Kartuizer, ontzenuwde de legende als zou Thomas, de pastoor van de O.L. Vrouw-parochie, de lijkdienst opgedragen hebben bij Christina's eerste dood en kwam dan eveneens tot het besluit: *"Ons onderzoek leidt ons bijgevolg tot de conclusie dat de H. Christina de Wonderbare naar alle waarschijnlijkheid te Brustem is geboren"*.

In 1953 publiceerde R. Van Doren *"Christine l'Admirable"* en Marcel Viller liet *"Christine de Saint-Trond, l'Admirable"* verschijnen. In 1963 werden de vorige uitgaven aangevuld met *"De Heilige Kristin de Wonderbare"* van Michiel Vanacker.

De volstrekke zekerheid van Jan van Brustem en van Jan Mantelius werd nooit die van de latere schrijvers, omdat deze niet meer konden beschikken over de geschiedkundige bronnen die de eersten konden aanboren, maar deze niet met naam genoemd hebben. Alleen Jan-Hendrik Bormans, zelf een Truidenaar, kwam na grondige studie tot hetzelfde besluit als Mantelius: *"Thomas van Cantimpré is de enige die in de Vita kon beweren of Brustem mocht roemen op Christina's geboorte. Hij heeft het niet gedaan: hij was onbekend in de streek, heeft Brustem nooit bezocht, anders had hij het zeker vermeld zoals hij Luik, Sint-Truiden, Wellen, Borgloon en Nonnemielen heeft genoemd"*.

Thomas geboren in 1201 in een Brabants adellijk gezin, waarschijnlijk te Bellingen nabij Sint-Pieters-Leeuw, verhaalde zelf dat hij, vijf jaar oud, op school kwam in een stad waar 62 kanunniken waren. Dit zou Kamerijk of Luik kunnen zijn. Begin 1217, na het beëindigen van zijn studies, trad hij als 16-jarige jongen in het klooster van de augustijnen te Cantimpré, een voorstad van Kamerijk. Hij werd dan ook op jeugdige leeftijd priester gewijd. Omstreeks

eind 1231 dook hij te Loon op. Hij wou er de kluizenares Jutta, alias Yvetta, ondervragen over haar vroegere gezellin, de maagd Christina, waar zijn leermeester Jacob van Vitry reeds over geschreven had in de proloog van het "*Leven van Maria van Oignies*" (27).

In 1232 trad hij binnen bij de dominicanen (28) te Leuven. Hij begon veel te reizen tot een vervelende stijfheid hem dit verhinderde. Hij ontmoette ook Lutgart van Tongeren, die in de leeftijd van 64 jaar in de abdij van Aywières in Waals-Brabant overleed op 16 juni 1246. Ook zij had Christina meerdere malen ontmoet. Op 15 mei, omstreeks 1270, overleed hij te Leuven.

Was Thomas echter betrouwbaar? De schrijver scheen een nederig man te zijn, hetgeen pleit voor zijn oprechtheid. De auteur van de "*Vita Christinae Mirabilis*" vernoemde zichzelf niet, maar het is wel degelijk Thomas. Hijzelf is een mystieke en contemplatieve (beschouwend, bespiegelend) geest, en dat is zijn zwakheid als historicus. Thomas wilde ons zeker niets op de mouw spelden, maar in zijn verhaal speelde de symboliek een grote rol en vooral de bijbelsymboliek. Thomas was lichtgelovig en zeker geen geschiedschrijver maar eerder een moralist. Hij gebruikte alleen de bronnen die hem het beste uitkwamen. Het was de auteur vooral te doen de noodzaak in te prenten van de tussenkomst van de Kerk om het lot van de overledenen in het hiernamaals te verlichten met de dodenliturgie, de missen, de aalmoezen en het gebed. De greep op het godsvolk werd alzo versterkt door een meer aangepaste zielenzorg langs de biecht en de regelmatige misgang. Het vagevuur ontstond, naast hel en hemel, als een ruimte waar de zielen gelouterd moesten worden vooraleer de hemel te betreden.

Thomas ondervroeg de mensen van Sint-Truiden in 1231 toen Christina reeds zeven jaar overleden was. Nooit had hij de wondere vrouw in levende lijve gezien. Hij heeft zeker niemand ontmoet die zich Christina's geboorte kon herinneren na 82 jaar. Hij geloofde zijn zegslieden uit het volk op hun woord en vroeg zich nooit af, of zij die wonderen niet fantaseerden, of zij die niet overdreven of gedeeltelijk verzonnen. Men leest hoe zorgeloos hij die feiten opgestapeld heeft: de ene zag dit, de andere dat. Thomas moet als monnik toch ook beseft hebben dat de ongelooflijke gebeurtenissen alle begrip te boven gingen en dat zijn lezers aan de waarheid daarvan zouden twijfelen. Maar in de Middeleeuwen achtte men bovenzinnelijke ervaringen als normaal.

Zoals alle documenten uit een vooringenomen bron moet de "*Vita Christinae Mirabilis*" natuurlijk met enige reserve worden gelezen. We moeten ons ervan bewust zijn voor wie dit levensverhaal werd geschreven, wie er mogelijk voordeel bij had en wat de bedoeling ervan was. Thomas gaf een vluchtige schets van de historische achtergrond en richtte zich uitsluitend op de fabelachtige figuur van Christina zonder dat hij persoonlijk de gebeurtenissen had meebeleefd.

Wat Thomas heel zeker over het hoofd gezien heeft was de naïjver tussen Brustem en Sint-Truiden, die beide van de lakennijverheid leefden. Brustem had een vrijheidscharter gekregen in 1175 om de handel wat aan te zwengelen. Daarbij werd er een burcht en omwalling gebouwd, wat tot erge twisten had geleid op het einde van de 12e

eeuw. In 1203 stelde de Loonse graaf Lodewijk II het ambt Montenaken, waartoe Brustem behoorde, onder de bescherming van de Luikse prins-bisschop, in ruil voor militaire steun. De spanningen waren zeker op hun hoogtepunt in 1232, toen graaf Arnold IV de helft der tienden van Brustem en het patronaat van de kerk aan de jonge abdij van Averbode schonk in plaats van aan de Trudo-abdij, die de andere helft reeds bezat sedert 967.

Zou er in die omstandigheden één Truidenaar geweest zijn, die het over zijn lippen kreeg om te beweren dat in het naburige en vijandige dorp Brustem een heilige vrouw geboren was? Ook over haar geboortjaar repte hij met geen woord. Niemand wees hem de weg naar Brustem.

In zijn levensbeschrijving voelde Thomas zich gesteund door het voorbeeld van zijn leraar, Jacob van Vitry. Die beroemde kardinaal had Christina persoonlijk gekend en hem kon men nu toch moeilijk verdenken van lichtgelovigheid.

Toen bisschop Fulco uit zijn diocesis Toulouse werd verjaagd tengevolge van ketterijen en twisten en hij naar Luik wou komen, werd hij in een hartelijke brief verwelkomd door kanunnik Jacob van Vitry. Nadat Jacob de rustig-godsdienstige atmosfeer van het prinsbisdom Luik had beschreven, waar hij in de jaren 1212-1215 de kruistocht tegen de Albigenzen predikte, verwijlde hij een ogenblik als stille bewonderaar bij de godsvruchtige vrouwen uit die streek. Hij beschreef toen vrouwen die zich uit het burgerlijke leven hadden teruggetrokken zonder zich echter aan een vaste regel te binden. Deze vrouwen verlieten hun familie en trokken, eenvoudig gekleed en blootvoets, zwervend en bedelend rond. Ze kozen een levensstaat die afweek van de geaccepteerde "normale" mogelijkheden: geen gezin, geen welstand, leven zoals de eerste volgelingen van Jezus, bedelzak op de rug en onderweg zieken verzorgen, een echt "*vita apostoli*". Een aalmoes vragen was het middel en de gelegenheid om het hart van de mensen te treffen, de eerste stap van de zondaar naar God toe.

Maar onder deze talrijke "*mulieres religiosae*", die het Luikse land tot een hernieuwingscentrum maakte in de mystieke beweging, was er tenslotte één, die Jacob niet anders kon betitelen dan "*mirabilis*". Het middeleeuwse *mirabilis* had wel enigszins een andere betekenis dan de huidige. Het drukte meer op het ontstellende, met de bijbetekenis van "vreesaanjagend, opzienbarend en wonderlijk".

De waardevolste getuige was zeker Thomas, de 29e abt van de Trudo-abdij. Hij kon bijzonder goed ingelicht zijn over hetgeen met Christina gebeurde. Zijn verklaringen waren kort en bondig. Maar zijn klooster bezat de helft der Brustemse tienden en hij had de andere helft, die aan Averbode geschonken werd, aan zijn neus zien voorbijgaan. Was hij wel objectief?

Veel vernam Thomas van Cantimpré van de Waalse kluizenares Jutta. Jaren geleden had zij immers negen jaar (1186-1195) met de wonderlijke Christina samengeleefd. Daarbij zal zij ook niet geweten hebben waar Christina geboren was.

Onze auteur bezocht ook de benedictinessen te Nonnen-Mielen.

Thomas gaf trouw zijn getuigenverhoor weer. Maar de brave zusters, die plots in de belangstelling stonden, zullen in hun naïviteit heelwat verzonnen hebben. Kende haar verzorgster, zuster Beatrijs, wel het onderscheid tussen bewusteloosheid en dood? We mogen ook niet vergeten dat Thomas van Cantimpré een Fransman was en dus alleen met franstaligen een gesprek aanging. In 1232 was de "*Vita sanctae Christinae Mirabilis*" voltooid, acht jaar na haar overlijden.

Brustem bezit een traditie, die het pachthof "*Bakkershof*" of "*Backhuijshoff in den Cuystert*" zoals het in de oude teksten genoemd werd, aanwijst als de echte geboorteplaats. Op de gevel van de boerderij werd een gedenkplaat aangebracht met de tekst: "*Op 't Bakkershof, geboorteplaats van de H.Christina de Wonderbare van Brusthem, jaar 1150*".

Naast de hoeve richtte men een kapel op ter ere van de zalige Christina. De familie Joseph Schoofs-Berebrouckx Maria-Félicitea, (x 18.01.1899) (29) bouwde een bidhuisje met cementblokken voor het huis. Bij een latere verbouwing van de boerderij werd de kapel naast de woning geplaatst. Sint-Truiden bezit zo iets niet en er werd geen geboortehuis aangeduid. Dat het kleinere Brustem die eer kon opeisen zonder dat er ooit protest kwam vanwege een voorname stad, is wel het beste bewijs aan welke kant de echtheid ligt. Zouden de geschiedschrijvers het aangedurfd hebben te beweren dat Christina in het dorp Brustem geboren was? Zo een vermetele poging zonder een grond van vermoedens was bij voorbaat gedoemd tot mislukken. Immers het bezit van een heilige was in de Middeleeuwen van het hoogste belang, waar men zelfs bloed voor durfde te vergieten. Door de eeuwen heen werden er in elke Brustemse familie heelwat meisjes naar Christina genaamd.

De oude koster Joseph Schoofs, die op "Bakkershof" woonde, vertelde aan de Franse schrijver Edmond Joly (30) dat in de eerste oorlogsdagen van 1914 er processies kwamen om de bescherming van Christina af te smeken. Zelfs de Duitse militairen hebben nagels uit de poort gehaald als aandenken.

Het is dan ook geenszins te verwonderen, dat Brustem nu algemeen wordt beschouwd als de echte geboorteplaats van de zalige Christina de Wonderbare.

III.A. **Christina de Wonderbare**

1.- Haar geboorteplaats

Bronnen

- 01.-Mantelius Jan.-'Historiae Lossensis libri decem', Luik, 1717, blz.131.
-Mantelius Jan.-'Hasselatum', Leuven, 1663, blz.183.
- 02.-Bollandisten waren een groep jezuiten die zich wijdden aan het kritisch bestuderen van heiligenlevens. Ze pasten de principes van de historische kritiek toe op de bestaande hagiografieën of levensbeschrijving van heiligen.

- 03.-Willems August.-'Christina de Wonderbare', onuitgegeven proefschrift, Leuven, 1944, blz.87.
- 04.-Koninklijke Bibliotheek te Brussel. (K.B.B.), handschrift nr.8609-20.
- 05.-K.B.B., handschrift nr.4459-70.
- 06.-K.B.B., handschrift nr.7917.
- 07.-Aubertus Miraeus, wiens eigenlijke naam Aubert Le Mire was, was een Zuidnederlandse historicus (°Brussel 1573-+Antwerpen 1640). Hij was hofdignitaris bij de hertogen. Zijn boek 'Notitia ecclesiarum Belgii' uit 1630, behelsde de kerkelijke geschiedenis.
- 08.-Seminariebibliotheek te Luik, ms. C.L.21.
- 09.-De naam Brustem wordt verschillend gespeld: handschrift van Miraeus: 'Brusthem'; handschrift van het Rodeklooster: 'Brustemium'.
De 2 oudste handschriften door de bollandisten gebruikt vermelden: 'Grustemium'. Het handschrift van het Luiks seminarie vermeldt: 'Brusteim'.
- 10.-Dionysius van Leeuwen, de kartuizer, was afkomstig uit het nabijgelegen dorp Rijkel, waar hij in 1402 of 1403 geboren werd. Hij studeerde theologie te Keulen, werd op 21-jarige leeftijd magister en daarna opgenomen in het kartuizerklooster te Roermond. Hij is vooral van betekenis als hervormer binnen het kader van de kerkelijke traditie.
- 11.-Steenbergen Ant.-'In het voetspoor van de Wondere Christina', in O.L.V.L., jrg.30, 1975, blz.367-370.
- 12.-Universiteitsbibliotheek te Luik, cat. nr.292, fol.1462.
- 13.-Bormans Jan-Hendrik.-'Leven van S.Christina de Wonderbare, in oud-dietsche rijmen naer een perkementen handschrift', Gent, 1850, blz.98.
- 14.-D.Dionysii carthusiani.-'Liber utilissimis de quatuor hominis novissimis', Parisiis apud Aegidium Gourbin, 1555, art.50, blz.119.
-D.Dionysii carthusiani.-'Liber de Quatuor Novissimis', Editionis Coloniae, 1595, art.50, blz.239.
- 15.-Steenbergen Ant.-a.w., blz.371.
- 16.-Compiler: schrijver van boeken, die bestaan uit reeds bestaande geschriften en teksten; een materiaalverzamelaar.
- 17.-Minderbroeder: een franciscaan of lid van de Ordo Fratrum Minorum, afgekort O.F.M. Het was een in 1209 door Franciscus van Assissi gestichte orde van bedelmonniken.
Jan Van Brustem was een minderbroeder, geboren te Brustem in de tweede helft van de 15e eeuw, en die steeds in het klooster te St-Truiden verbleef waar hij overleed in 1549, op 28 okt. Hij schreef de geschiedenis van het prinsbisdom Luik: 'Res gestae Episcoporum Leodiensium'.
- 18.-Steenbergen Ant.-a.w., blz.372.
- 19.-Nationale Bibliotheek te Parijs.-Papieren verzamelhandschriften 15e eeuw, gequoteerd ms.413, 5e, fol.107-109.
- 20.-Steenbergen Ant.-a.w., blz.392, voetnota 22.
- 21.-Archivaris Straven uit St-Truiden dacht dat minderbroeder Geeraert afkomstig was van Amsterdam, Geeraert Slangen heette en uit een familie stamde die verscheidene dichters telde. Hij zou een zuster gehad hebben die non was in het klooster van Nonnen-Mielen. Hij vertaalde uit het Latijn van Thomas van Cantimpré of van Bellinghen in Nederlandse

- verzen: *'Het leven van Christina de Wonderbare (+1224)'* en *'Het leven van de H.Lutgardis van Tongeren (+1246)'*.
- 22.-Bormans Jan-Hendrik.-a.w., blz.98.
 - 23.-Wulms Guido.-*'Literaire gids voor Limburg'*, 1985, blz.44.
 - 24.-Deschamps J.-*'Een Middelnederlandse prozavertaling van de 'Vita sanctae Christinae Mirabilis' van Thomas van Cantimpré'*, in O.L.V.L., jrg.30, 1975, blz.69.
 - 25.-Hendrix Guido.-*'Kerstine de Wonderbare als 'Praecedenzfall'*, in O.L.V.L., jrg.20, 1965, blz.227-232.
 - 26.-Dewit Joseph.-*'Le lieu de naissance de Sainte Christine l'Admirable'*, 1908.
 - 27.-Maria van Oignies, geboren te Willebroek bij Nijvel, was gehuwd maar maagd gebleven. Ze verpleegde de armen en meelaatsen. Ze vluchtte naar Oignies omdat het volk haar begon te vereren. Maria overleed op 23 juni 1213.
 - 28.-Dominicanerorde, genaamd naar haar stichter, Dominicus, werd in 1215 in Toulouse opgericht. Ze werden ook predikheren genoemd en volgden de regel van Augustinus.
 - 29.-Schoofs Joseph-Amandus.- Br.°22.05.1866-+08.03.1947.
 -z.v. Jean Schoofs en Gertrude Leunen.
 -huwde op 23.01.1884 met Marie-Felicitea Berebrouckx, Br.°06.07.1866, d.v. koster Jan-Hubert-Lambert Berebrouckx en Maria-Catharina-Elisabeth Schoofs.
 -vader van:
 -Maria-Elisabeth, Br.°25.12.1894, (x 1926 Jean-Theophile Benaets, Br.°28.01.1893-+28.01.1965, z.v. Bona Benaets en Maria Thijs).
 -Joseph-Hubert, Br.°12.09.1900-+31.05.1976, (x 1928 Victoire Coelmont, Br.°1901-+1986, d.v. Jean-Baptiste-Edouard Coelmont en Marie-Eugenie Poelmans).
 -woonde op *'Bakkershof'*.
 - 30.-Joly Edmond.-*'Cantique du Vitrail'*.

2.- HAAR LEVEN

Omstreeks 1150 zag Christina het levenslicht te Brustem op het "Bakkershof". Thomas van Cantimpré heeft nergens de plaats en het jaartal vermeld, wellicht bij gebrek aan getuigen, of eerder nog omdat er toen weinig of geen belang werd gehecht aan een geboortedatum, die in de meeste levensbeschrijvingen van die periode niet voorkomt. Christina's geboortjaar steunt alleen op een algemeen aangenomen traditie.

Brustem, een eigengoed van de Loonse graaf, lag nochtans als een soort van enclave in het graafschap Duras, en grensde aan de stad St-Truiden met haar machtige abdijs.

Het was een rustige tijd voor Brustem, sedert Gerard (1145-1155), zoon van graaf Gislebertus van Duras, tot abt was gekozen. Alles veranderde toen Wiric (1155-1180) het bestuur van de abdijs in handen kreeg. De eeuwenoude rivaliteit tussen St-Truiden en Brustem, die onder de as te smeulen lag, ontvlamde in 1160 toen graaf Godfried van Duras, Brustem samen met andere aanpalende dorpen verwoestte en uitbrandde. De reden tot die brutale daad was het bouwen van een burcht in Brustem door de Loonse graaf.

Christina moet toen een meisje van ongeveer tien jaar geweest zijn. Enkele jaren nadien ontviel haar de steun van haar ouders, die een landbouwbedrijf uitbaatten. Ze bleef achter met haar twee oudere zusters, die van een zekere welstand genoten. Deze besloten hun leven in te richten naar het toen opkomende patroon der godsvruchtige vrouwen, de "*mulieres religiosae*", bijgenaamd de begijnen.

De oudste zuster zou zich voornamelijk bezig houden met bidden, godvruchtige werken en geestelijke oefeningen. De tweede nam de zorg van het huishouden op zich, en Christina, de jongste en wat mensenschuw, die wellicht weinig in te brengen had bij de beslissingen van haar oudere zusters, moest het vee naar de beemden leiden, het bewaken en verzorgen.

"Dese bleef na hoire ouderen doet mit twe ghesusteren daer si die joncste of was. Ende als dese ghesusteren gaerne hoer leven gheordiniert ende gheschicht hadden na ener gheesteliken ende eerbaren maniere van leven soe setten si in dat die oudtste sustere soude haer keren te beden die middelste soude sie sorghe van den huse draghen ende die joncste cristina soude die beesten te weyde driven ende hoeden. Ende als si aldus den nedersten dienst ghevoecht was soe was haer cristus bi diese troeste ende gaf haer gracie der inreliker sue-ticheit ende visitiersse mit der hemelscher heymeliker verborghenheit. Si bleef nochtan onbekent van alle menschen ende gode soe veel

meer bekend als si of ghescheydender was vanden menschen"
(01)

Omstreeks haar vijftiende jaar begon Christina haar leven van koewachtster in de eenzaamheid van de Brustemse beemden en velden. Wegens de verdeelde taken kregen de zusters ruimschoots de tijd om te gaan bidden in de nabijgelegen stille kapel, eerder dan in de wat verder afgelegen parochiekerk, waar wegens bouwwerken aan burcht en omwalling geen rustige atmosfeer heerste.

De kapel, omstreeks die tijd gebouwd of vergroot, had een rec-tor, die er missen las voor de zielenrust van de milde schenkers en de bedevaarders naar St-Bertilia ontving.

Een rampjaar voor de Brustemnaren was zeker 1171. Graaf Lodewijk I die sedert de verwoesting van 1160 zich in zijn plannen om van Brustem een stad te maken gedwarsboomd zag, nam van lieverlede een uitdagende houding aan ten opzichte van de jonge graaf Egidius van Duras, abt Wiric en de stad St-Truiden. Hij ondernam plundertochten op het grondgebied van zijn vijanden en schudde kooplieden en bedevaarders, die naar de stad St-Truiden reisden, uit. Dat laatste deed de maat echter overlopen.

Na een schriftelijke toelating van de keizer vielen de aanhangers van de abdij en de stad, samen met de legermacht van Duras, het Loons gebied binnen, verwoestten de dorpen in de omtrek, staken Brustem in brand en begonnen de burcht te belegeren, juist toen graaf Lodewijk na een kortstondige ziekte overleed op 11 augustus 1171. Naar zijn uitdrukkelijke wens werd hij begraven in de hospitaalkapel, tegen de omwalling van zijn burchtstad Loon. Door toedoen van hertog Godfried van Brabant kwam er een wapenstilstand.

De arme lieden, zegt de kroniek van St-Truiden, die zich in hun ellende hier en daar verscholen hadden, vatten plots weer moed, alsof ze terug de toelating kregen om te leven. Ze begonnen de oogst met man en macht te verzamelen en veilig in hun houten schuren onder te brengen (02).

Onder die ongelukkigen bevonden zich de toen 21-jarige Christina en haar oudere zusters. Thomas van Cantimpré schreef: *"Ze bleef nochtans voor iedereen onbekend en hoe meer ze zich verborgen hield, des te meer God haar bezocht"* (01). Ze zag dat de oude kern van het dorp, waar ze woonde in het *"Backhuijshof"*, door wallen werd omringd en ze hoorde van de vrijheidskeure, die graaf Geraert I (1171-1194) aan Brustem schonk om het dorp aantrekkelijk te maken voor inwijkelingen. Ze moet ook wel begrepen hebben, dat dit alles de vijandschap met Sint-Truiden naar het toppunt dreef. Dit hoogtepunt kwam dan ook in 1179, toen de Luikse prins-bisschop, Rudolf van Zäringen (1167-1191), een einde wilde stellen aan de strooptochten van de Loonse graaf, die zichzelf de persoonlijke inkomsten van de bisschop wederrechtelijk toeëigende. Wanneer Geraert I bij de aanvang van het conflict zich verstoutte de Onze-Lieve-Vrouwekerk en het monasterium der kanunniken te St-Truiden en een deel van de stad Tongeren in de vlammen te doen opgaan, vroeg de bisschop aan de militie van St-Truiden om Brustem af te branden en de burcht aldaar in te nemen. Daarna werd Loon belegerd en geplunderd.

Christina leefde jaren in de eenzame beemden tussen de groene holle wegen en zwierf met haar dieren over de zachtgolvende landerijen van het vruchtbare Haspengouw, zodat ze uitgegroeid was tot een natuurmens. De dagelijkse godsdienstoefeningen en verstervingen hadden haar geest geheel op het bovenaardse afgestemd. De verschrikkingen van plunderende soldaten, die haar telkens deden wegvlugten achter hagen en in de bossen, hadden haar tot een mensenschuw wezen misvormd.

Die karaktertrek kwam nog meer tot uiting na haar schijndood en ontwaken tijdens de kerkdienst (03). Door haar schuwheid was ze door sommigen gevreesd en als niet helemaal normaal aanzien.

Wat was er gebeurd?

Door de aanhoudende geestelijke overspanning bezweek haar lichaam en was ze ziek geworden. *"Ende hierna gheschiede dat si overmits (wegens, ten oorzake van) stercke inwendige oefeninghe ende eenpaerlike scouwen alsoe cranc ende alsoe sieck wort datsi sterf"* (01)

Men waande haar overleden in 1182, 32 jaar oud. Reeds de volgende dag werd de begrafenis gepland. Volgens de tijdsgebruiken werd haar lichaam op een lijkbaar in de vroege ochtend naar de kerk gedragen. *"Doe wart dat lichaam gheset opter eerden ende van den vrienden ende van haren susteren harde seer beclaghet ende beweent ende smorgens vroe ghedraghen te kercken"* (01).

Vroeger werd aangenomen dat de begrafenis plaats had in de O.L.V.-kerk van St-Truiden, gesticht door abt Adelardus II omstreeks het jaar 1060. In Brustem waren er nochtans in 1182 reeds twee kerkgebouwen.

Nauwelijks had de mislezer het derde *"Agnus Dei"* uitgesproken of er kwam beweging in Christina's lichaam. Het steeg als een vogel tot boven in de kerk, waar het op een dwarsbalk bleef rusten. *"Ende als men misse over haer dede wort dat lichaem beroert ende stont op inder baren ende als een voghel wart si op ghevoert ende quam op die balken vander kercken"* (01).

Dit schouwspel verwekte paniek en de aanwezigen vluchtten uit de kerk. Dit is ongetwijfeld een wonderlijk feit, maar niet het enigste in zijn soort dat ons in de kerkelijke geschiedenis verhaald werd.

Christus zelf verrees na drie dagen. Stond de gestorven Lazarus niet uit zijn graf op? Riep de H. Bernardus een dode niet terug tot het leven? De H. Coleta bracht wel honderd kinderen, zonder doopsel gestorven en waarvan verscheidenen reeds begraven, terug tot het leven.

Maar was Christina wel echt dood? Het kluizenaarsleven had zeker haar lichaam verzwakt en reeds de volgende morgen werd ze naar de kerk gedragen. Hadden rust en kerkgebeden een einde aan haar droom gemaakt en haar terug tot het bewustzijn gebracht?

"Op die balken des tempels bleef si onberoert durende totter eynde vander missen. Ende nader missen so wort si besworen ende vermaent vanden priester ende also quam si mit bedwanc neder.....Hierna ghinc si mit haren suster to huys ende nam spise" (01).

Terug in de ouderlijke woning en na een stevig ontbijt vertelde zij dat ze door Gods engelen gedragen, een bezoek gebracht had aan achtereenvolgens het vagevuur, de hel en de hemel. In het vagevuur waren de pijnigingen zo menigvuldig en zo ijselijk wreed dat geen mensentong dat kon uitdrukken. Ze ontmoette er mensen die ze tijdens hun aardse leven gekend had. *"Ende daer sach ic veel doden die ic voir maels inden lichaam wel bekende"* (04). Ook in de hel bemerkte ze enkele van haar vroegere bekenden. *"Ende daer kennede ic oec sommige menschen die ic inder leven plach te kennen"* (04).

Daarna werd ze in het paradijs voor Gods' troon geleid. De Almachtige liet haar de keuze om eeuwig in de hemel te blijven of weer te keren op aarde om er tot lafenis der zielen en bekering der zondaars te boeten. Christina koos, zonder nadenken, het tweede en de Heer wenste haar proficiat en gebod aan de engelen haar ziel onmiddellijk naar haar aardse lichaam weer te dragen.

Wonderlijk is het wel, dat een vrome vrouw, die op het punt staat om van de hemelse glorie te kunnen genieten, eraan verzaakt. Het paste echter in de tijdsgeest om haar als martelares uit te spelen en een boeteleven te laten leiden voor de zondaars, die in het vagevuur zouden kunnen belanden.

Christina lichtte haar zusters en kennissen in over de vreemde dingen die zouden gebeuren: *"Ende nu en laet u niet verstoren die dinghen die ghi sien selt in mi want dat god mit my wil doen ende ordinieren dat sal al boven menschelike reden ende verstant sijn ende alsulke dinghen en sijn onder den menschen niet eer ghesien"*

.

Wonderbaar zal heel haar verdere leven zijn. Maandenlang trok ze zich terug op eenzame plaatsen, waar ze werd opgezocht door haar zusters. Men sloeg haar tweemaal in ijzeren boeien, maar telkens kon ze 's nachts ontsnappen. Ze onderwierp zich vrijwillig aan een reeks pijnigingen. Ze sliep weinig, sprak zelden of nooit, maar leed veel, deels door wat ze zichzelf aandeed, deels door haar kennis aangaande het lot en de bestemming van de haar bekende zielen. Ze verbleef dikwijls in ontoegankelijke bossen. Meermalen beklom ze de hoogste bomen en torenspitsen om te bidden of zich in hemelse overdenkingen te verdiepen.

Ook bij andere heiligen gebeurde dit omhoogstuwen. Thomas van Cantimpré verhaalde dat Sint-Lutgart van Tongeren, die in 1246 overleed, onder de ogen van haar medezusters, op een pinksterdag, onder het zingen van het Veni Creator, twee elleboogmaten boven de grond zweefde. Zo predikte de H.Alfonsus eens in Fog- gia voor een miraculeus beeld van O.L.Vrouw. Een lichtstraal schoot uit dat beeld en viel op 't aangezicht van Alfonsus, die van uit de preekstoel de hoogte inging. Ook de H.Gerardus zweefde op een dag door de lucht. De gelukzalige Agnes uit Bo- hemen vloog op een O.H.Hemelvaart zo hoog tussen de wolken dat haar medezusters haar niet meer zagen. De H.Jozef van Cupertino, 1603-1663, en de H.Petrus van Alcantara zweefden dikwijls hoog in de kerk voor de kruisbeelden. Paus Benedictus XIV schreef in een 18e eeuwse verhandeling: *"Jozef van Cupertino deed de mis op 04 oktober 1630 in de kerk van St-Gregorius van Armenië in Napels, steeg op en kwam neer op een altaar, te midden van brandende kaarsen"*. Hij noemde als getuigen:

paus Urbanus VIII en de dokter Francesco Pierpaoli.

De H. Johannes van 't Kruis en de H. Theresia zaten in het Karmel te Avila op een stoel en begonnen plots te zweven. Aan zuster Beatrix die hen betrapte, zei Theresia: *"Ah, wat kon ik anders doen, ik moest omhoog"*. De biechtvader van Maria-Magdalena dei Pazzi getuigde dat deze vrouw op het feest van de Kruisvinding (3 mei 1592) in het koor van de kapel negen meter hoog sprong om een kruisbeeld te grijpen en het aan haar boezem te drukken (05)

In alle godsdiensten en culturen komen verwijzigingen naar en verhalen over levitatie, een oncontroleerbaar fenomeen, voor. Ook islam en boedhisme kennen veel verhalen over personen die konden zweven.

Wanneer Christina zich in de donkerste bossen verschool, kon ze het nodige voedsel niet vinden om in leven te blijven. Maar zoals God de H. Genoveva spijsde door melk van een wild hert, zo verschaftte hij aan Christina melk die uit haar maagdelijke borsten vloeide. Hiermee voedde ze zich negen weken lang.

Maar ze werd weer door haar vrienden *"ghesocht, ghevonden ende ghevangen ende als te voren in yseren banden gheslaghen mer alte vergheefs"* (06). Dan vluchtte Christina naar Luik, want ze wist dat ze daar geestesgenoten zou ontmoeten. Hoelang ze daar verbleef en of ze bij tussenpozen terugkeerde weet men niet.

Op een morgen communiceerde ze te Luik en stapte onmiddellijk de kerk uit. De verwonderde priester liep haar na, maar Christina snelde naar de Maas, sprong in de stroom, gleed over het water en kwam behouden en droogvoets op de andere oever. Dit gebeurde in de aanwezigheid van twee priesters.

Het evangelie bood ons de eerste voorbeelden van dat wonder. Jezus wandelde over het water. Ook de H. Hyacinthus stapte over het water van de Dnieper om de Tartaren te ontvluchten.

Het lichaam van Christina scheen tegen alle letsels bestand te zijn, want het vuur deerde haar evenmin. Ze leed nochtans geweldig bij de aanraking van de vlammen en toch wierp ze zich dikwijls in brandende ovens, tot gloeiens toe verhit om brood te bakken. *"Si ghinc in gloeyende ovene die bereet waren te backene ende daer wart si vanden brant soe seer ghepinicht als yemant van ons alsoe dat si overmits swaerheit der pinen anxtelic riep ende nochtan als si ut quam en mochtmen in haer lichaem ghien quetsuer ontwaer werden"* (07). Bij gebrek aan bakovens, liep ze in de huizen naar de haardsteden, liet er zich, als 't kon, geheel invallen, of hield er ten minste haar handen en voeten zolang in, dat ze zonder Gods tussenkomst tot as moesten verbrand zijn. Ze leed pijn voor de zielen van het vagevuur en voor de zondaars. Maar er was geen wonde te bespeuren zodra de pijniging beëindigd was.

Ze sprong ook in kuipen vol kokend water, *"en op die leden die buten den ketel waren sonder pijn goot si siende water ende si riep als een vrouwe die in arbeyde gaet van kijnde"* (07).

Ook de H. Catharina van Sienna (1347-1380) viel in haar geestverrukking of extase meer dan eens in 't vuur zonder het minste

letsel. Veel dichters bij ons, op 07 april 1858, een paaswoensdag, hield Bernadette tijdens een verschijning te Lourdes, gedurende ruim een kwartier haar hand in de vlam van een kaars.

Eén enkel mirakel van Christina vinden we niet bij andere andere heiligen. Ze bleef soms zes dagen of langer in het bevroren water van de Maas, zoals de vissen. *"Te wijnter tide so was si dic ende langhe onder twater inder masen alsoe dat si bi wilen ses daghen of langher daer in duerde. Mar als die priester quam diese bewaerde soe stont hi op dat oever vanden water ende bezwoerse biden naem ons heren Jhesu Cristi dan soe most si daer ut comen"* (01).

Soms ging ze 's winters onder een molenrad staan en liet het water over haar lichaam stromen: *"Oec ghinc si bi wilen inden wijnter recht op staen onder een rat van een water molen also dat dat water quam neder op haer hoeft ende op haer ander leden. Ende somwilen quam si in dat water ende mitten water gedreven ende viel daer mede op des rats ommeloep ende nochtan en scheen hoer ghien quetsure in horen leden"* (07).

De geest van versterving leidde soms tot buitensporigheid. Ze liet zich radbraken of verbleef drie dagen aan de galg tussen de opgeknoopte misdadigers. Christina vond niets erg genoeg om haar boetedoening te volmaken. *"Ende dicke ghinc si inder doden graften ende beweende daer der menschen sonden"* (08).

In een vreemd verhaal werd St-Truiden vernoemd. 's Nachts joeg Christina al de honden van de stad op. Die meute achtervolgde haar dan door hagen en heggen, terwijl de opgehitste dieren haar op afgrijselijke wijze verscheurden.

Maar berust dit verhaal, zoals ook de andere, op waarheid of op verbeelding? Christina was te schuw om in de stad te verblijven en daarbij was het onmogelijk 's nachts langs de gesloten poorten van Sint-Truiden uit de stad te geraken, vooral in die beroerde tijd. En waar stonden in St-Truiden die hagen en heggen? Of gebeurde dit in Brustem, waar haar zusters en enkele kennissen woonden, ongetwijfeld veel honden rondliepen, maar geen poorten waren die het verlaten van de stad beletten?

Na een zekere tijd ontstond het gerucht dat Christina door de duivel bezeten was. Haar zusters schaamden zich hiervoor en zochten een oplossing. *"Ende si spraken enen wreden stercken man die si daer toe huerden om ghelt dat hise vervolghen soude ende vanghen ende in yseren banden soude sluten"* (09).

Toen deze kerel haar niet kon grijpen, sloeg hij haar scheenbeen stuk met een knots. *"Ende als si aldus te huus ghebracht wart soe huerden haer susteren een meester die haer been soude ghesont maken. Hier om wart si op enen wagen ghebracht te luidic"* (09). Hier kan de bedenking van Jan-Hendrik Bormans aan toegevoegd worden: was er te St-Truiden of te Loon dan geen heelmeeester?

Terwijl ze in een kelder opgesloten werd, genas God haar been. Ze krabde met een steen een opening in de muur, ontsnapte en vloog als een vogel door de lucht: *"dat si mit enen sterflike lichaem vloech als een voghel doer die lucht"* (10). Zij is daarom de enige heilige die met vleugels afgebeeld wordt.

Na haar genezing kwam ze terug naar de ouderlijke woning te Brustem. Men bond haar aan een boom en ontnam zo haar vrijheid. "*Daer wordt si ghespijst als een hont alleen mit water ende mit brode*" (10). Het zware houten juk waarmee ze vastgehouden werd, drukte diepe wonden in haar schouders, die weldra in een pijnlijke verrotting ontaardden. Tevergeefs had Christina de hulp en het medelijden van haar zusters ingeroepen, ze bleven doof en de letsels verergerden. God verhoorde haar smeekbeden: uit haar borsten begon de fijnste olie te vloeien. Christina zalfde haar wonden hiermee en aanstonds waren ze genezen.

Thomas van Cantimpré was er zich van bewust dat de olievloeiing een zeldzaamheid was, want hij bekent dat er geen enkele maagd aanspraak heeft kunnen maken op deze gunst. Op te merken valt echter dat alleen Christina zelf van deze feiten had getuigd en de anderen wisten het maar "*van horen zeggen*". Ondertussen weten we dat deze olievloeiing geen zeldzaamheid meer is, want in het karmelietessenklooster te Antwerpen woonde destijds een zuster, Maria-Margareta der Engelen. Bij haar intrede was de H. Theresia verschenen aan de moeder-overste, de gelukzalige Anna van Sint-Bartholomeus, en had haar gezegd: "*Zie eens mijn dochter wat een goede novice ik u bezorgd heb*". Het werd inderdaad een heilige kloosterzuster. Volgens 't relaas, door een godgeleerde van die tijd opgemaakt en in 1867 door Mgr. de Ram, rector magnificus van de Universiteit, in 't licht gegeven, begon uit het lijk van die zuster, enige tijd na haar dood, een olieachtige welriekende zelfstandigheid te vloeien. Duizenden en duizenden mensen zijn in het tijdsverloop van 05 febr. tot 24 juli 1658 dat tentoongestelde lijk gaan bezoeken om de wonderbaarlijke onbederfelijkheid van het lichaam en het vloeien van de olie persoonlijk te aanschouwen.-.

De wonden, die bij Christina voortkwamen door mishandelingen van anderen, bleven lang open en genazen zeer moeilijk. Dit wekte nu medelijden bij haar zusters. Ze vroegen vergiffenis voor het onrecht dat ze haar hadden aangedaan en lieten haar weer vrij gaan waar ze wilde.

Godvruchtige personen baden dat God Christina tot de gewone levenswandel terug zou brengen. De Heer versmaadde hun gebed niet, schreef Thomas. Ze verkreeg, naar men zei, die kalmte te Wellen, waar ze de kerk bezocht, en zich in de grote doopvont, die daar voor de kerk lag, geheel onderdompelde.

In de tekst is sprake van de doopvont van de kerk, "*inventoque aperto fonte sacro baptisme*". Geen enkele van de nog bewaarde vonten uit de streek is groot genoeg om er zich gans in onder te dompelen. Dat ging voor een klein kind, niet voor een vol-wassen persoon. Nochtans werd te Wellen omstreeks 1890 op een oud kerkhof een kuipvormig monument gevonden. Het was rond, had een diameter van ongeveer één meter en een diepte van 20 cm. Het was versierd met vier figuren, de vier stromen van het aards paradijs. Het werd geschonken aan de paters redemptoristen van St-Truiden (11). De Romaanse doopvont bevond zich in 1942 in de tuin van het Stenaertklooster, nadat ze van 1890 tot 1922 dienst had gedaan in hun kerk (12). Later verhuisde de doopvont naar een Londens museum. Te Wellen bevindt zich een kapel in de Dorpsstraat waar het beeld van Christina staat.

Christina bedelde aalmoesen om de zondige mensen tot barmhartigheid te dwingen. Toen ze zich eens in het huis van een zondaar bevond, vroeg ze om drinken en ontving een beker wijn. Ze voorspelde hem dat hij kort voor zijn dood berouw over zijn zonden zou tonen. Ze liep slordig gekleed en was altijd op blote voeten. *"Dies en scaemde sijs haer oec niet al waren hoer mouwen onghelijc ende in eenre mouwe menigerhande verwe. Hoer clederen waren en witte rock ende een witte faliken dat al haer lichaem bedecte ten voeten toe ende dat was dicwijl mit ghenen anderen draet ghenaeit dan mit bast van enen boem of mit teene van willighen of mit cleynten houten priemkene. Si ghinc sonder sconen mit naecten voeten alsoe wel tswijnters als tsomers"* (13). Ze dronk afvalwater en at brood in water geweekt. Soms vastte ze twee tot drie dagen.

Innig leefde ze met de stervenden mee, voornamelijk met de zondaars. *"Wanneer yemant inder stat ghestorven was dien si wist inden gheest dat hi overmits sijn misdact verdoemt was soe screyde si"* (14). Ze was verheugd indien de mensen op het einde van hun leven wilden biechten en zo hoop hadden op een eeuwig leven. Dat deed ze niet alleen *"biden kersten menschen die in haer uterste waren mer oec mit grote medeliden biden joden dierre een grote hope was doe ter tijt inder stat"* (14). Christina maakte geen onderscheid tussen christenen en joden.

Omstreeks 1186 verliet ze nogmaals huis en vrienden en trok naar een kleine stad *"los of loen"* geheten en twee mijlen van Sint-Truiden gelegen. Ze zou negen jaar in het gezelschap van Jutta, de kluizenares, doorbrengen.

In de Vita van Cantimpré heerste nu de grootste chronologische verwarring. Over de slag van Steps te Montenaken in 1213 werd gesproken voor het visioen van de inneming van Jeruzalem door Saladijn in 1187. Er werden zaken aangehaald die zowel te St-Truiden als te Loon of elders kunnen gebeurd zijn. Ze kon een weggelopen non, weer in het convent laten opnemen. Ze bad voor de terugkeer van een edelman uit het Heilig Land, maar na zijn thuiskomst liet hij echter vrouw en kinderen in de steek.

Het is niet uitgesloten, meende August Willems, dat Christina bij een begijnengroep verbleef te Sint-Truiden of te Loon. Zeer waarschijnlijk vestigde ze zich net als sommige andere vrouwen in de nabijheid ervan. Te Sint-Truiden bouwde men pas een begijnhof in 1258.

Op drie verschillende plaatsen werd in de Vita uitdrukkelijk geschreven over Loon: een eerste maal toen Christina zich in Loon bevindt in 1187 en daar de val van Jeruzalem voorspelde: *"ipsa in castro de Loen posita...."*, *"ze verbleef in de versterkte plaats Loon...."*. Een tweede maal wanneer verhaald wordt dat Christina bij de kluizenares Jutta ging wonen: *"castrum quod Loen dicitur expetivit...."*, *"ze ging naar de versterkte plaats, Loon geheten..."*. Tijdens de negen jaar (1186-1195) dat ze met Jutta woonde werd ze in heel Loon en omliggende dorpen bekend. Bij het venstertje van hun armzalige cel naast de kerk kwamen armen en rijken, bedrukten, vertwijfelden en zieken hun geestelijke nood klagen. Sommigen spraken daar hun biecht en luisterden naar haar vermanende woorden. Ze hielp de mensen,

verpleegde zieken en pelgrims, stond de stervenden bij, boette en bad voor de overledenen. Onderwijl be- delde ze het noodzakelijkste voor haar bestaan. Ook tijdens haar Loons verblijf leerde ze de zeer jonge Lutgardis (°1182--1246) kennen. Ten laatste was ze zeker in Loon in 1204 op het kasteel van graaf Lodewijk II (1194-1218) "*In palatio suo apud Loen*" (15). Dit zal zeker duiden op kasteel ter Locht in de bossen oostwaarts van Loon. De burcht van Loon was in puin sedert 1179.

Op een dag in 1204 vergaderde Lodewijk II met de hertog van Limburg en de graaf van Namen in dat kasteel bij Loon. Tijdens hun onderhoud kwam Christina daar aangelopen en zei berispelend tot graaf Lodewijk: "*O onsalighe man, mit wien hebstu nu spraec? Sich dijn viant die di corts verraden sal spreect nu mit di als of di dijn vrient waer*". Die valse vriend was Hendrik I, hertog van Limburg, die in de Hollandse successieoorlog in 1204 het hazenpad koos en het nogmaals deed in de slag van Steps (Montenaken) in 1213.

Christina zou de Loonse graaf leren kennen hebben tijdens haar verblijf bij Jutta. Het aanzien dat een kluizenares bij het volk en de graaf genoot was zeer groot.

Aan de ene kant was er Christina: zeer gekend door haar streng boeteleven; bezat charismatische gaven van voorspelling, visi- oenen en openbaringen; beschikte door haar rijpere leeftijd over een goede mensenkennis en een klare kijk op de zaken. Langs de andere kant hadden we een ongelukkige graaf Lodewijk: zeer jong nog kreeg hij de last van zijn graafschap op zijn schouders; huwde overhaast met de jeugdige Ada uit Holland, die jarenlang ontvoerd werd en om wiens erfenis hij geruime tijd moest vechten; een machtsstrijd tussen de Welfen en de Gibelijnen voor de keizerstroon brachten hem voortdurend in twijfel. Christina, 30 jaar ouder dan de graaf, was voor hem de verstandige vrouw, die steeds goede raad gaf. Hij respecteerde haar en noemde haar zelfs zijn moeder. "*Doe die fame ende die name van christinen ghecomen was tot een edelen man grave lodewijc van loen ende hi haer heylicheit vernam soe begonst hise ut gronde sijns herten te minnen ende mit haer te spreken ende mit haer raet te nemen...*" (16).

Deze feiten, aangehaald door Thomas van Cantimpré, kwamen uit de mond van Jutta en de bevolking van Loon. De gebeurtenissen werden zeer zakelijk en zonder overdrijving weergegeven. Het soms wel losse gedrag en de ondoordachte daden van Lodewijk noodzaakten tot tussenkomst van Christina. In negen dagen tijd plunderde hij zo maar eventjes 32 dorpen en liet ze nadien verbranden.

Christina liep binnen en buiten in de grafelijke woning, berispte hem met een moederlijke vrijheid en eiste steeds een billijke vergoeding voor de getroffenen. Daarna wees ze hem op zijn zondig gedoe en zijn onrechtvaardige handelingen. Ze poogde hem een christelijk leven te laten leiden.

Jutta vertelde: "*Te eenre tijt doe dese grave lodewijc lach op die mueren vander kerchove ende bi hem hadde veel ghesins (ge-zelschap) doe quam cristina tot hem ende neyghede haer heymelic tot des graven hoeft ende hief hoir handen ende hoer oeghen op ten hemel ende sprac*

mit sueten woerden aldus "o heer hoe scoen bistu". Dat verhoerden des graven ridders ende seyden tot hem "Heer grave en hoerdi niet hoe ju dese heylighe joncfrou prijst?" Die grave antwoerde ende sprac "Ic weet wel wien si looft. Ic en bins niet, mer si looft ende prijst horen hemelschen heer, die een scepper is alre scoenheit ende is boven al scoen" (16). Daarop sprak Christina: "Gij hebt juist gesproken, maar bemint gij Hem niet?"

Christina had vriendschap gesloten met de zusters van het kathelijneklooster buiten de muren van de stad St-Truiden (17). Daar had Lutgart van Tongeren twaalf jaar als non verbleven. We mogen aannemen dat Lutgart, die een vriendin was van Christina, haar de weg gewezen heeft naar dit benedictinessenklooster.

Eens toen Christina met de zusters van dit convent zat te praten over Jezus Christus, gebeurde er iets wonderlijks: *"soe wort si haestelic ende onversien op ghetoghen inden geest ende haer lichaem liep om als enen tol dair kijnder mede pleghen te spelen alsoe datmen overmits groetheit des ommelopens gheen form van haren leden in haren lichaem onderkennen mocht".*

Na een tijdje kwam ze tot bedaren: *"quam si allenken tot haer selven ende stont op als droncken ende riep mit luder stemmen: Haelt my dat convent ende laet ons den oversueten ende den overgoeden Jhesum in sijn wonderlicheden loven"* Alle zusters kwamen toegelopen en zongen: *"Te deum laudamus"* (18).

Omstreeks 1205, toen Lutgart er ernstig over dacht om naar de orde van de cisterciënzerinnen over te gaan, trok Christina naar het kathelijneklooster te Sint-Truiden, om er samen met magister Jan van Liro, zuster Lutgart te bepraten die stap te zetten en een Waals klooster te Awiers te verkiesen (19).

Bij deze eenvoudige maagd uit Brustem, die nooit enig onderwijs had genoten, kwamen geleerde mannen bijbelteksten bespreken. Ze begreep ook Latijn hoewel ze deze taal nooit leerde. *"Si verstont oec alle latijn ende den sinne vander heilighen scrijften bekende si volcomelic, nochtans dat si van haren kijntschen daghen nie letter en leerde"* (16).

In Loon ging ze alle nachten naar de metten (20) en wanneer de andere bidsters waren verdwenen, wandelde ze door de kerk *"ende gaf ut een sanc die so oversoet was dat hi bet mocht schinen der enghelen te sijn dan eens menschen. Die sanc was also wonderliken te horen dat alle gheluyt van snaren ende alre menschen stemmen daer bi te gheliken niet en waren"* (16).

Ze vermaande ook priesters die zondigden: *"Wanneer si enich priester of clerc in sonden wist soe vermaande sise heymelic ende mit groter waerdicheit als haer eyghen vaders opdat die waerde naem cristi overmits haer sonden niet en soude onteert warden"* (16).

Christina hield zeker verblijf te Loon tot 1208, het jaar van de terugkeer uit Engelse gevangenschap van gravin Ada, Lodewijks gemalin (21). Na haar kluizenaarsleven verbond ze zich niet vast aan een begijnengroep. Ze doolde rond en verbleef soms te St-Truiden in het kathelijneklooster.

In 1213 schijnt ze graaf Lodewijk II gevolgd te zijn toen deze zich naar Montenaken begaf om er aan de slag van Steps deel te nemen. Hij had een oponthoud te Brustem gemaakt om zijn leger te verzamelen. Op de dag van de veldslag, 13 okt. 1213, verbleef Christina bij de benedictinessen te St-Truiden. De verenigde legers van Luik en Loon versloegen er Hendrik I, hertog van Brabant en zijn stedelijke milities (19).

Christina ontmoette persoonlijk de latere kardinaal-bisschop van Tusculum (1227) en Latijnse patriarch van Jeruzalem, Jacob van Vitry (°1169-+1240) tussen 1213 en 1216, toen hij de "*Vita van Maria van Oignies*" (22) schreef. Deze Franse prelaat had de kruistocht tegen de Albigenzen in onze gewesten gepredikt. Over Christina schreef hij in de proloog van deze Vita, dus nog voor Thomas van Cantimpré zijn verhaal opstelde in 1231. Misschien was de getuigenis van Jacob juist wel de aanleiding voor Thomas geweest om de "*Vita B.Christinae Mirabilis*" te beginnen.

Jacob van Vitry schreef: "*Ik zag ook een andere religieuze vrouw in wie de Heer grote wonderen bewerkte: na haar dood en toen haar lichaam ter aarde zou worden besteld, keerde haar ziel terug en ze herleefde; en van de Heer bekwam ze, hier op aarde in haar lichaam de pijnen van het vagevuur te doorstaan. Lange tijd werd ze op wonderlijke wijze door de Heer gepijnigd: ze begaf zich in een laaiend vuur, vertoefde geruime tijd in ijskoud water en daalde af in de graven van overledenen. Toen ze op die manier boete had gedaan, schonk de Heer haar de genade de zielen van de overledenen naar het vagevuur te begeleiden en zonder enig letsel door het vagevuur te vergezellen"*

Een eerzaam man, Thomas genaamd, die proost was van de O.L. Vrouwekerk en later tussen 1239 en 1248 abt van de benedictijnen werd, vertelde aan de schrijver, Thomas van Cantimpré, volgend verhaal: "*Hi quam op een morghenstonde van metten mit sinen geselle ende soude thuys gaen ende seyde cristina quam daer haeste like mit een druust ende ghinc in die kercke. Si volgheden haer heymeliken nae ende scoelen achter een columpne der kercken ende verwachtten heymelike ende wouden merken wat si doen soude of beden ende siet sonder merren worp haer cristina neder voer een outaer als een sac vol drogher beenre. Doe begonste si swaerlic te suchten ende mit vusten dijcwil te slaen haer borste ende haer lichame ende seyde: "O armsaligde lichaem hoe lange saltu my ellendighe pinen wat doestu my wat helpt di dattu die ellendige siele also langhe houtste. Hoe langhe salstu my beletten te comen voir dat aenschijn cristi wanneer salstu my begheven op dat die siele mach varen vry tot haren scepper"*

En daarna sprak ze verder: "*O arme ellendighe siele waer om pijnstu my aldus wat hout di in my ende wat ghenuechte hebstu van my waer om en laetstu my niet gaen ter aerden daer ic ghecomen bin ende rusten tertijt toe dat ic inden groten lesten dach des oerdels werde weder versellet mit di waer om en vaerstu niet in dijn ruste op dat tu moechste ghebruken die overscone goede in dat vaderlant"* (23).

In 1218 vroeg de stervende graaf Lodewijk II naar de aanwezigheid van Christina. "*Hic idem Ludovicus comes cum in extremis ageret, Christinam ad se vocari fecit*" (24). Hier was Christina op haar

eigen vertrouwde terrein, want aan de basis van haar leven lag de overtuiging dat ze door gebed en boete lijdenden en stervenden moest bijstaan. Hiervan bestaat geen andere getuigenis dan de Vita van Thomas van Cantimpré. Maar de tragische omstandigheden van het overlijden, waarschijnlijk door vergiftiging, lagen nog in het geheugen van de bevolking. Daarbij waren ook de getuigen aan het sterfbed en in de woning Lodewijk vroeg aan Christina met aandrang dat ze bij hem zou blijven tot op het einde. Ze stemde gewillig toe en de graaf wou alleen met haar zijn. Hij richtte zich op met de krachten die hem nog restten en neergezeten aan Christina's voeten, vertelde hij haar al zijn zonden vanaf zijn elfde jaar tot op de bewuste dag. Hij wist dat ze hem geen absolutie kon schenken, maar door deze zelfvernedering smeekte hij als het ware om het medelijden en de gebeden van Christina.

Nadien deed de graaf iedereen terug in de kamer komen, nam zijn laatste schikkingen, volgens de raad van Christina en stierf op 29 juli 1218. *"Ende cristina sach dat sijn siel int veghevier ghevoert wort tot alle te grote pine te liden"*

Ze kreeg van God de genade om de helft van de grafelijke pijn te dragen. Lange tijd boette ze 's nachts met allerlei pijnlijke toestanden. Ook op de verschillende plaatsen, waar de graaf zich had opgehouden en zondigde, ging ze bidden en wenen.

Vijf jaar verbleef ze nog te Loon. Daarna zocht ze weer de eenzaamheid op. Wanneer ze 'avonds in haar begijnenhut terugkwam, doolde ze daar rond als een geest op aarde: *"so ghinc si midden doert thuyt opter aerden als een gheest"*

In de herfst van 1223, Christina was toen ongeveer 73 jaar, voelde ze dat haar levenseinde naderde. Ze wou zich op deze terugtocht naar de hemel bijzonder voorbereiden en meer en meer bezocht ze het kathelijnklooster, waar ze steeds welkom was. Om de geestelijke verwantschap gingen de benedictinessen de wondere vrouw later beschouwen als één der hunnen en gaven ze wellicht aan schilder Abraham Van Diepenbeek, een leerling van P.P.Rubens, de opdracht om haar als kloosterzuster van hun gemeenschap uit te beelden.

Ze werd zeer zwijgzaam, at weinig en wandelde langzaam door de omliggende velden. Aan zuster Beatrijs vroeg ze om een bed voor haar klaar te maken. Hieruit kunnen we afleiden dat ze geen kloostercel bewoonde, maar waarschijnlijk een hut in de nabijheid.

Na een ziekte van drie weken verlangde ze te communiceren en het H.Oliesel te ontvangen. *"Ende als dat ghesiet was soe viel dese voerscreven beatrijs cristinen te voeten ende bad haer dat sise in sommighen dinghen berechten woude eer si storve"*. Maar toen zuster Beatrijs even de kamer verliet, gaf Christina in stilte de geest. Bij haar terugkeer vond de non haar dus dood. Beatrijs wierp zich radeloos op het beweegloze lichaam en riep in haar oor: *"O cristina du hebste mi in dinen leven alle wegghen ghehoersam gheweest nu besweer ic ende vermaen di bi onsen here jhesum cristum die du in dinen leven mit vuerigher begheerten hebste ghemint dattu my oec ghehoersam biste want du biste wel machtich bi onsen heer te doen dattu wilste ende dattu weder coemste in dit leven ende seggheste ende berechtste my van dien dinghen daer ic di in dinen leven soe naerstelic om bat berecht te sijn"* (25).

Christina liet een zucht en met droeve ogen en treurende stem, fluisterde ze: *"O beatrix waer om stoerstu my waer omme hebstu my weder gheropen. Ic was nu gheleit datmen my brenghen soude voer dat aenschijn gods. Mer nu suster vraghe my dattu wilste nu haestelic ende laet my weder varen. Ic bidsti daer my lan-ghe nae verlanghet heeft"*. Beatrijs ondervroeg toen Christina over wat haar op het hart lag en deze beantwoordde al haar vragen met de nodige uitleg. De andere zusters kwamen toegesnel en schaarden zich omheen het bed. Christina sprak een laatste maal tot hen, zegende ze met de woorden en het teken van het kruis. *"Ende derde werf soe smaecte si den doet ende sterf derde werf ende alsoe voer si totter ewigher salicheit"*.

Na haar eerste verrijzenis had ze nog 42 jaar geleefd. Het was 06 november 1224 (26). Ze was 74 jaar geworden.

Haar tweede dood had slechts enkele ogenblikken geduurd en alleen één kloosterzuster was er getuige van. Mogelijk was ze even ingedommeld wegens haar ziekte en zwakte. Had zuster Beatrijs de nodige vaststellingen gedaan om de echte dood van een diepe slaap te onderscheiden?

Christina werd in het kathelijnklooster begraven. Ze was Vlaanderens meest originele heilige.

Zeven jaar later, op 12 mei 1231, verhuisde de kloostergemeenschap naar een nieuw gebouwde priorij te Mielen, later NonnenMielen geheten en een boogscheut van Guvelingen gelegen (27). In tegenwoordigheid van de geestelijkheid, de kloosterzusters en een menigte gelovigen werd het graf geopend. *"Ende als si dat decsel daert mede ghedect was hadden of gedaen verspreidde zich een allerzoetste geur in het rond en vervulde de bevoorrechte getuigen met een onbekend, hemels genot"*.

De kroniek van de St-Truidense abdij verhaalde dat het lichaam van de wondere maagd, dat zeven jaar begraven lag, plechtig werd ontgraven en overgebracht naar het kerkhof van het nieuwe klooster. Hier werd geen melding gemaakt van enige geur.

Jan Mantelius mocht dan wel terecht schrijven: *"En op die manier rust Christina die op Loons grondgebied geboren werd, nu ook in Loonse aarde en is zij met haar heilig gebeente een sieraad voor haar volk"*.

Het was omstreeks de tijd van de herbegraving dat Thomas van Cantimpré te St-Truiden aankwam en zijn verhaal begon.

Achttien jaar later, in 1249, meldde zich, vroeg in de morgen, een bejaarde, in 't wit geklede vrouw aan de ingang. Ze zei tot de pater, die daar geestelijk bestuurder was: *"Zie, ik kom van Godswege om u te boodschappen dat gij zekere allerheiligste vrouw, met name Christina, uit de aarde verheffen moet. Doet gij het, dan zal deze plaats door haar verdiensten en gebeden gezegend worden en verheerlijkt. Maar indien gij het veronachtzaamt, dan zult gij de gramschap van God over u trekken"*. De bestuurder ging deze boodschap aan de priorin overbrengen maar bij zijn terugkomst was de oude vrouw spoorloos. Er werd besloten

Christina's gebeenten te ontgraven. Ze werden eerbiedig gewassen, afgedroogd en op een verhoog geplaatst, dicht bij het altaar in de kloosterkerk. Spoedig gebeurde er een mirakel: een gebrekkige vrouw uit de omgeving, werd aangevoerd op een kruiwagen en kon na een gebed weer alleen stappen. Er kwamen nu van overal mensen die Christinan's voorspraak kwamen inroepen.

De zusters lieten een zijkapel bouwen en een koperen schrijn vervaardigen om de relieken te bewaren. In 1543 werd het klooster verheven tot de rang van abdij (28). Elk jaar opnieuw werd het feest van Christina op 24 juli met gepaste luister in de abdij gevierd.

Broeder Geeraert, een minderbroeder, schreef haar leven in Vlaamse verzen. Dit werk was bestemd als stichtende lezing voor de kloostergemeenschap van Nonnen-Mielen.

Een getuigschrift van Joan Alvarez de Luzane, bisschop van Porto, bewijst ons dat Christina door een openbare eredienst in Portugal werd vereerd. In 1565 werd een gedeelte van de relieken aan koning Sebastiao I van Portugal (1557-1578) geschonken door Margaretha van Parma, landvoogdes der Nederlanden. In 1700 werd haar feestdag officieel op 24 juli vastgelegd. De groothertog van Toscane (Italië) belastte in 1712 de paltsgraaf Jan-Willem in zijn naam, een relikwie van Christina de Wonderbare aan de zusters te Nonnen-Mielen te vragen. In ruil voor deze kostbare reliek, een been uit de arm, schonk de groothertog een zeer mooi ostensorium (monstrans), dat achteraf het eigendom werd van de paters redemptoristen.

Naar ons verteld werd in "*Délices du Pays de Liège*" van Sauméry (29), uitgegeven in 1743, had de abdij van Nonnen-Mielen het uitzicht van een kleine stad. De kerk was mooi en werd goed onderhouden. Wat er de auteurs opviel, was het zilveren schrijn met de relieken van Christina en de houten zetel door Lutgart gebruikt als priorin. Deze zetel bevindt zich nu in Mariënlof, het klooster van Kolen-Kerniel bij Borgloon. Ook een ostensorium, 4 voet hoog, en versierd met talrijke edelstenen van grote waarde, werd opgemerkt.

Bestolen en uitgedreven door de "sansculotten" van de Franse republiek, zagen de benedictinessen hun abdij en inboedel verkocht en door hebzuchtige heren ingepalmd worden. In paniek vluchtte de kloostergemeenschap naar het naburige kasteel van ridder de Menten de Horne. Daar beschermde Christina de doodsbangen zusters, die zich in een kamer hadden verscholen voor de Franse soldaten. Ze verlieten het land en werden opgenomen in een Pruisisch vrouwenklooster. Op hun vlucht hadden ze de relieken meegenomen en Christina zou nogmaals voor een wonderbaar feit gezorgd hebben: bij een geweldige bosbrand werd haar bijstand ingeroepen en op hetzelfde ogenblik keerde de wind, zodat het vuur uitdoofde.

Toen het rustiger werd na het Franse bewind, keerden de benedictinessen terug maar hun eigendom was verkocht aan vreemden. Ze vestigden zich op een buitengoed te Nieuwerkerken. In de kleine huiskapel werden Christina's relieken bewaard en vereerd.

De tijd verliep, de zusters werden ouder en overleden. Dame Régine de Musiel bleef als enige overblijvende benedictines van de abdij van Nonnen-Mielen of Munstermielen over en schonk in haar laatste levensuren de relieken aan de paters redemptoristen. Haar enige

wens was de heilige overblijfselen terug te geven aan de verering, van dat volk, in welk midden de Wondere Maagd leefde en waar ze haar zaligheid had verworven. Ze overleed op 28 sept. 1836 op 83-jarige leeftijd, in het kas- teel te Nieuwerkerken. Daarna werd op 11 okt. 1836 de kostbare reliekenschat naar het klooster van Stenaert overgebracht.

Christina de Wonderbare bevond zich onder die uitverkorenen, wier eredienst op 29 juli 1857, door paus Pius IX werden goed-gekeurd. Op 11 nov. 1857 werd haar feestdag door het bisdom Luik toegelaten en op 01 juni 1863 kwam Mgr. de Montpellier, bisschop van Luik, de echtheid van de relieken vaststellen in de kerk van Stenaert.

Tijdens de feesten van de 800-jarige herdenking van haar ge- boorte in 1950 werden de relieken op zaterdag 16 september in plechtige stoet terug naar haar bakermat Brustem gebracht. Talrijke inwoners hielden een piëteitsvolle nachtwake bij het gebeente van de zalige dorpsgenote. 's Anderendaags werd een groot huldebetoon gehouden aan de christinakapel, naast haar geboortehuis "Bakkershof" in de St-Christinastraat.

Achteraan links in de redemptoristenkerk te St-Truiden werd op 24 juli 1962 een zijkapel voor Christina ingewijd. Spijtig ge- noeg werd kerk, klooster en kapel afgebroken voor de uitbreiding van een ziekenhuis.

In de parochiekerk staat een stenen beeld van Christina met in haar handen de gekruisigde Jezus. In de sacristie hangt een schilderij uit 1863, jaar dat haar feestdag op de kerkelijke kalender kwam, geschilderd door de St-Truidense kunstschilder Godfried-Hubert Schoofs °1825-+1901. Het is een replica van een origineel door Abraham van Diepenbeek, °1596-+1675. Het doek werd in 1997 gerestau- reerd door Ronny Van Russelt uit Wellen. Het stelt de wonderbare vrouw voor, gekleed als kloosterlinge, maar met vleugels. Ze vouwt de handen over elkaar en in de achtergrond hangt een gekruisigde Jezus. In een zonnestraal vliegt een duif, die de H.Geest voorstelt. In de weekkapel werd een christinaraam geplaatst van de hand van glazenier Danny Beynsberger uit Rekem.

Een schilderij uit 1915 van Georges Baltus, °Kortrijk 1870-+ St-Truiden 1967, in de O.L.V-kerk te St-Truiden, toont Christina in kloostergewaad, zwevend met gespreide vleugels en armen boven de stad Sint-Truiden en tussen pinkelende sterren. Boven haar hoofd hangt een aureool. Een afbeelding van een persoon met vleugels is een unicum in de iconografie (leer van de afbeeldingen) van heiligen.

In Wellen, te Borgloon en te Antwerpen (St-Andrieskerk) staat haar beeld. Ze is patrones van de fanfare en ook de Veeverzekering Brustem-Ordingen werd onder haar bescherming gesteld. Een klok in mi-toon, 800 kg zwaar, draagt haar naam.

Haar ongewoon en wonderbaar leven inspireerde de Australische popartiest, Nick Cave, voor tekst en muziek van zijn nummer "*Christina, the Astonishing*".

*Christina the Astonishing / Christina the Astonishing /
 Living a long time ago / She was stricken with a seizure /
 At the age of twenty-two / They took her body in a coffin /
 To a tiny church in Liege / Where she sprang up from the coffin
 / Just after the Agnus Dei / She soared up to the rafters / Perched
 on a beam up there /
 Cried "The stink of human sin is more that I can bear" /
 Christina the Astonishing / Was the most astonishing of all / She
 prayed balanced on a hurdle / Or curried up into a ball / She fled
 to remote places / Climbed towers and trees and walls / To escape
 the stench of human corruption / Into an oven she did crawl / O
 Christina the Astonishing / Behaved in a terrifying way / She would
 run wildly through the streets / Jump in the Meusse and swim away
 / O Christina the Astonishing / Behaved in terrifying manner.
 Died at the age of seventy-four / In the convent of St Anna.*

Als samenvatting mogen we besluiten:

- 1.-Dat Christina wel degelijk echt geleefd heeft. Daarvoor komen in aanmerking:
 - a)-Het getuigenis van Jacob van Vitry, die haar persoonlijk had gekend en over haar schreef, toen ze nog leefde.
 - b)-Het getuigenis van Thomas van Cantimpré, die haar Vita schreef en waarin hij verschillende personen, die haar gekend hadden aan het woord liet, o.a. abt Thomas, Jacob van Vitry en Jutta, met wie ze jaren samenleefde.
 - c)-Het getuigenis van Dionysius van Leeuwen, de kartuizer.
 - d)-De eeuwenoude en nu nog levende overlevering, die het "Bakkershof" als haar geboortehuis aanduidt.
 - e)-De ononderbroken verering van haar relieken, eerst te Nonnen-Mielen en daarna te Sint-Truiden.
 - f)-De Kerk, die haar in 1857 door paus Pius IX liet zalig verklaren.
- 2.-Dat Christina te Brustem geboren is. Hiervan getuigen:
 - a)-De meeste handschriften.
 - b)-Jan van Brustem.
 - c)-Jan Mantelius.

Ze bleef te Brustem tot ze ongeveer 32 jaar was, trok toen naar Luik, maar keerde dikwijls en voor geruime tijd terug naar haar zusters.
- 3.-Ze verbleef heel wat jaren in Loon, waar ze een vaste verblijfplaats bezat.
- 4.-Geen enkele tekst laat ons veronderstellen dat Christina ooit te Sint-Truiden een vaste woonplaats zou gehad hebben. Ze was dikwijls te gast in het kathelijnklooster en had zeker vrienden in de stad. Ze had St-Truiden uitgekozen om haar leven definitief te beëindigen.
- 5.-Geen mens, die niet huivert bij het lezen van het leven van Christina. Zelfs wie zich niet verzoenen kan met al het wondere, moet toch toegeven dat deze buitengewone figuur een verbazende diepte vertoonde en voor ons oprijst als één der heerlijkste mystieke belevenissen, die we onder de gelukzaligen vinden. Ze bewoog en leefde in een wereld die meer was dan eenvoudige materie, waarover een sfeer van genade en eeuwigheid waaide, zodat ze de hedendaagse jeugd nog kan boeien. Het is de meest originele zalige persoon uit Vlaanderen.
- 6.-Gezien haar afkomst en het lange verblijf in Brustem, zou men haar ook wel de "Zalige Christina de Wonderbare van

Brustem" mogen noemen.

III.A. CHRISTINA DE WONDERBARE

2.- Haar leven

Bronnen

- 01.-Deschamps J..-"Een Middelnederlandse prozavertaling van de "Vita sanctae Christinae Mirabilis" van Thomas van Cantimpré", in O.L.V.L., jrg.30, 1975, blz.86.
- 02.-Steenbergen Ant..-"In het voetspoor van de Wondere Christina", in O.L.V.L., jrg.30, 1975, blz.379 en 380.
- 03.-Idem, blz.380 en 381.
- 04.-Deschamps J.-a.w., blz.87.
- 05.-Linskens Roger..-"Wat 'n leven. Religie en religieuzen in de middeleeuwen", deel 6, 1980, blz.136.
-Deschner K..-"Das Kreuz mit der Kirche", Munchen, 1974.
- 06.-Deschamps J..-a.w., blz.88.
- 07.-Idem, blz.89.
- 08.-Axters St..-"Geschiedenis van de vroomheid in de Nederlanden", delen I en II, Antwerpen, 1950 en 1953.
- 09.-Deschamps J..-a.w., blz.90.
- 10.-Idem, blz.91.
- 11.-Dr. Michiels..-"Wellen" in O.L.V.L., 1950, blz.93.
- 12.-Idem..-"De kerk van Wellen" in Verzamelde Opstellen, deel XVII, 1942, blz.201-202.
De 11e eeuwse tufstenen doopvont, versierd met beeldhouwwerk, de 4 stromen uit het aards paradijs, bevindt zich nu in het British Museum te Londen.
- 13.-Deschamps J.-a.w., blz.93.
- 14.-Idem, blz.94.
- 15.-Steenbergen Ant..-a.w., blz.384-385.
- 16.-Deschamps J.-a.w., blz.98.
- 17.-De benedictinessen woonden in het kathelijneklooster, even buiten de Stapelpoort te St-Truiden. Die plaats is nu ingenomen door het spoorwegstation. Het klooster was er gesticht voor het jaar 1193.

- 18.-Deschamps J.-a.w., blz.97.
- 19.-Steenbergen Ant.-a.w., blz.385.
- 20.-Metten: de eerste gebeden van de dag, die in de vroege ochtend in kloosters worden uitgesproken.
- 21.-Lodewijk II, z.v. Geraert I en Adelheid, was in 1203 gehuwd met de 15-jarige Ada, enige dochter van graaf Dirk VII van Holland. Maar de erfenis werd haar betwist door een oom, Willem, die een strijd aanging met Lodewijk II van Loon. Ada werd gevangen genomen en vier jaar lang in Engeland vastgehouden. Lodewijk II stierf door vergiftiging eind juli 1218. Zijn huwelijk bleef kinderloos.
- 22.-Maria van Oignies, geboren te Willebroek bij Nijvel, was gehuwd maar maagd gebleven. Ze verpleegde de armen en meelaatsen. Ze begaf zich naar Oignies om te ontvluchten aan de verering van het volk. Ze overleed op 23 juni 1213.
- 23.-Deschamps J.-a.w., blz.100.
- 24.-Thomas van Cantimpré.-"Vita B.Christinae Mirabilis", blz.657, nr.44.
- 25.-Deschamps J.-a.w., blz.102.
- 26.-Gerits Jan-Trudo.-"Christina van Sint-Truiden, genaamd de Wonderbare, Christina Mirabilis (Brustem of Sint-Truiden, ca. 1150-Sint-Truiden 6 november 1224)", in Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen, deel 2, Brussel, 1973, blz. 130.
- 27.-De zusters benedictinessen hadden dit Loons landgoed in 1219 gekocht voor 500 pond van Gotbertus van Orbays en zijn echtgenote Eva, die het van de Loonse graaf in leen hadden. Al de rechten en afhankelijkheden van het domein werden aan de kerk als geschenk gegeven, mits gebeden en een jaargetijde voor de schenkers.
- 28.-Wanneer deze priorij in 1543 verheven werd tot abdij, betekende dit dat het een volledig autonome gemeenschap werd. De abdis had tegenover haar kloosterzusters dezelfde macht als een bisschop tegenover de priesters van zijn bisdom. Alleen de paus stond nog een trapje hoger dan de abdis.
- 29.-de Saumery P.L.-"Les délices du pais de Liège ou description des monuments sacrés et profanes", deel 3, Luik, 1743.